

Катерина Миколаївна ЛЕВАНДОВСЬКА,
кандидат юридичних наук,
юрисконсульт Одеської обласної дитячої клінічної лікарні,
вул. Академіка Заболотного, 26, Одеса, 65025,
lilienbaum@bk.ru

УДК 347.15/.17

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЕМБРІОНА ЛЮДИНИ

Українське законодавство, що регулює сферу репродуктивних прав фізичної особи, на сьогодні знаходиться ще у стадії свого формування. Саме ця обставина надає особливе значення вивченню правового досвіду зарубіжних країн і можливість запозичення як окремих правових ідей, так і положень. Вирішення цих завдань не є можливим без детального вивчення основоположних міжнародних документів. Зважаючи на зарубіжний досвід у галузі репродуктивного права, можна стверджувати, що законодавство України на цьому етапі стикається з тим же комплексом проблем, з якими раніше довелося зіткнутися в цій галузі і зарубіжним країнам, а тому вимагає систематизації правових норм і цілеспрямованої політики держави в цій сфері. Тому визначення категорії “ембріон” з теоретичного аспекту як бази для правового регулювання репродуктивних прав фізичної особи є вкрай необхідним для подальшого правового регулювання можливостей, які закріплюють за людиною здатність до репродукції і забезпечують здійснення цих прав.

Ключові слова: ембріон, дитина, правовий статус ембріона, правоздатність, особливий об’єкт правового регулювання, репродуктивні права людини, конституційне право, цивільне право.

Правовий статус ембріона людини, правове регулювання відносин матері та ембріона, визначення обсягу їх прав, покладання цивільних обов’язків та відповідальності на матір за зрощення “нового життя” — це невичерпний перелік питань, які постають сьогодні перед українським законодавцем. Про складність та багатогранність цих проблем свідчить відсутність визначення категорії ембріон, моменту придбання ним прав, межі суверенітету прав матері та ембріона як в українському, так і в міжнародному законодавстві.

Актуальність теми визначена відсутністю в законодавстві та постановках Міністерства охорони здоров’я України точного моменту, з якого починається захист права на життя в ембріона та можливість набуття ним конституційних і цивільних прав. З цього приводу немає одностайної позиції серед всесвітніх держав та Генеральної Асамблеї ООН.

Позиція Генеральної Асамблеї ООН та держав-учасниць

У Декларації прав дитини 1959 року зазначається лише, з якого моменту істота може вважатися дитиною. У преамбулі Декларації сказано: “... дитина, зважаючи на фізичну та розумову незрілість, потребує соціальної охорони та турботи, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження” [1]. Стаття 1 Конвенції про права дитини 1989 року визначає: “... дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до цієї особи, вона не досягає повноліття раніше”, а ст. 6 Конвенції закріплює невід’ємне

право дитини на життя та забезпечення у максимально можливій мірі виживання і здоровий розвиток дитини [2].

Визначення поняття “дитина”, закріплене в зазначеній Конвенції, надає державам-учасникам привід до різноманітного тлумачення моменту придбання нею прав. При підписанні та ратифікації Конвенції про права дитини деякі держави зробили заяву з приводу тлумачення положень щодо питання про початок життя. Наприклад, Аргентина зробила обмовку про те, що ст. 1 “тлумачиться нею в світлі того, що поняття “дитина” означає людську істоту з моменту запліднення до досягнення вісімнадцятиліття”. Інші країни висловлювались на користь виключно репродуктивних прав жінки. Наприклад, Франція наполягає, що ст. 6 Конвенції “не може тлумачитися як спричиняюча будь-яку перешкоду вповненню положень французького законодавства щодо добровільного переривання вагітності”. У свій час Великобританія визначила, що Конвенцію слід застосовувати до людської істоти з моменту народження. Росія не зробила заяву з цього приводу, зазначивши, що при тлумаченні преамбули Конвенції та ст.ст. 1 та 6 вона буде дотримуватися положень свого законодавства. Україна 27 лютого 1991 р. ратифікувала Конвенцію про права дитини, проте не висловила свою позицію з приводу тлумачення змісту [3].

Досліджуючи питання репродуктивного права людини в Україні, можна дійти висновку, що суттєвою прогалиною українського законодавства є відсутність норм та положень, які закріплювали б конституційні та цивільні права запліднених клітин та ембріонів, захищали їх гідність, право на життя та здорове народження.

Таким чином, перед українським законодавцем постає необхідність визначити свою позицію та всебічно розглянути питання правового статусу ембріона в утробі матері.

Позиції щодо визначення початку життя. Міжнародний огляд

З якого моменту починається життя людини?

Чи можливо цей момент визначити як юридичний факт. Позиція щодо цього питання неоднозначна.

Єдиної думки з приводу визначення початку людського життя не має в літературі. Тому лише висвітливо кількість існуючих тверджень щодо цього.

Твердження № 1. Людське життя починається, коли жіноча яйцеклітина запліднюється чоловічою спермою, формуючи *одну клітину* [4]. Одна клітина містить повний генетичний код до щонайменшої деталі людського розвитку починаючи зі статі, кольору волосся, очей тощо. З цього моменту деякі вчені вважають, що ембріон має статус особи [4; 5].

Твердження № 2. Життя починається з 14 дня після закріплення *зиготи* до стінки матки [5]. Цю позицію також поділяють ті, хто вважають, що життя починається з моменту, коли задня частина зиготи товщає, оскільки в ній починається процес закладки осових органів [6]. Схожою є позиція тих, які відправним моментом вважають активний поділ клітин наприкінці третього тижня, коли в ембріона визначається “план” майбутніх органів та тканин [7].

Твердження № 3. Життя починається з моменту народження, оскільки плід (*fetus*) не має незалежного морального статусу через *in utero* (перебування в утробі) [4; 5].

Твердження № 4. 28 день після народження [5].

Через відсутність єдності в твердженнях щодо моменту початку людського життя, в науковій літературі та відповідно в законодавстві спостерігається “триместрова” градація цінності людського життя, відповідно до якої в перший триместр вагітності для її переривання достатньо лише бажання жінки, в другому триместрі вагітність можливо перервати при наявності якихось соціальних показників та у третьому триместрі переривання можливе лише за вагомих медичних показників (див. ст. 281 ЦК України).

Наукові спостереження

Через наявність таких тверджень вважаємо необхідним долучити також наукові спостереження щодо етапів розвитку дитини в утробі матері та її можливості розуміти, відчувати та реагувати.

У свою чергу дані, які отримав Стюарт Кемпбелл, неодноразово публікувалися в його книгах, використовувалися у документальних фільмах “My Fetus”, “Life Before Birth” або “In The Womb” [8], розпалили нову суперечку про гуманність абортів.

Зважаючи на отримані дані науковців, постає питання про моральний статус ембріона в українському соціумі.

Моральний статус ембріона

Моральний статус людської істоти не визначається набором фізіологічних реакцій і властивостей. Моральний статус людського ембріона — це один з багатьох аспектів його статусу, причому найбільш важкий для свого визначення. Критерієм морального статусу плоду є його включеність у моральне відношення, яке виникає, коли плід, ембріон, зародок, “згусток тканини” стає об’єктом моральної рефлексії і для матері в той або інший критичний момент вибору, і для людської культури. Людська культура самою постановкою проблеми про моральний статус ембріона вже робить його суб’єктом фундаментальних моральних прав, проявляючи при цьому моральні якості людського роду в цілому, такі як солідарність, борг, взаємовідповідальність, свобода, любов, милосердя [9].

Досліджуючи питання морального статусу ембріона, можна виокремити три підходи серед етиків:

1) ембріон з моменту запліднення має такі ж самі права, як і народжена дитина;

2) ембріон не має прав;

3) ембріон має переважні права з огляду дозрівання [7, с. 58–59].

Через відсутність єдиного визначення поняття “початок людського життя”, як наслідок, суспільство не може визначитися з моральним аспектом свого ставлення до ембріона людини.

Соціальним інститутом, який відповідає за моральний облік та поведінку людей, є церква, оскільки вона стоїть на сторожі гідності та життя кожної людини. Тому вважаємо необхідним висвітлити позицію богословів різних конфесій.

Стадія “преембріона” розглядається кагортою представників християнської етики як процес одухотворення людини, яка починається у момент запліднення і завершується формуванням “первинної смужки” клітин нового організму. З цього виходить: тільки до кінця другого тижня після запліднення виникає нове людське життя і неповторна людська душа. Чи означає це, що впродовж цих двох тижнів з ембріоном, що розвивається, можна робити все: використати з науково-дослідною і терапевтичною метою, робити аборт тощо? Представник Православної церкви в Америці І. Брек пише, що визнання відмінності між ембріоном і преембріоном “як медициною, так і етикою означатиме далі, що преембріон — носій потенційного, а не реального людського життя і тому, на відміну від ембріона, не може розраховувати на переваги у вигляді прав і гарантій, що надаються суспільством повноцінному людському індивідові або особі” [10, с. 179–181].

Досліджуючи питання морального статусу ембріона, слід зазначити, що різні релігійні напрями все ж сходяться в своїх посиленнях в одному твердженні: “Не вбити!”.

Муфтії Башкирії Нурмухаммад Нигматуллин видав фетву щодо того, в яких випадках можна, а в яких не можна здійснювати аборти з точки зору мусульманського права (шаріату) [11; 12; 13]. “Ми спробували відбити одну з найголовніших ідей релігії: життя людини від моменту зачаття і до настання смерті є безцінним. Тому іслам захищає життя і здоров’я як ембріона, так і матері.” У

фетве сказано, що аборт визнається забороненим незалежно від причин, що спонукали до його здійснення. Побоювання матеріальних труднощів, які можуть виникнути у зв'язку з народженням дитини, або вагітність, що виникла в результаті прелюбодійства чи зґвалтування, на думку автора, не є підставами для здійснення абортів. В той же час у документі визнається, що аборт є дозволеним і навіть необхідним у виняткових випадках, до яких віднесені загроза життю і здоров'ю матері у зв'язку з продовженням вагітності і виявлення у ембріона на ранніх термінах вагітності вроджених вад розвитку, які приносять йому після народження важкі фізичні страждання. До таких висновків башкирський муфтії прийшов після вивчення джерел мусульманського права і думок провідних богословів минулого і сучасності [14].

17 серпня 2012 р. глава Польської римсько-католицької церкви архієпископ Юзеф Михалик і глава Російської православної церкви патріарх Кирило підписали спільне послання народам Росії і Польщі. У тексті послання, зокрема, засудили пропаганду абортів, евтаназії, одностатевих союзів [15].

У зверненні Української православної церкви Київського Патріархату до українського народу стосовно захисту життя дитини і щодо гріха вбивства ненароджених дітей від 12 липня 2008 р., зокрема, наголошується: “Ми звертаємося до Парламенту й Уряду України з проханням переглянути чинне законодавство, яким регулюється питання штучного переривання вагітності. Звертаємо увагу на суб'єктивність визначення підстав для абортів — так званих “соціальних та медичних показників”, під якими можуть розумітися практично будь-які причини, якими виправдовується вбивство ненародженої дитини. Покликання держави — забезпечувати гідний рівень життя своїм громадянам. Тому ми, усвідомлюючи, що однією з причин абортів є економічні труднощі, звертаємося до законодавців і Уряду з проханням посилити соціальний захист та опіку сімей у питанні народження і виховання дітей, активно пропагувати збільшення кількості дітей у сім'ї, підтримувати багатодітні сім'ї.

Ми звертаємося до лікарів, особливо до тих, хто є християнами, із закликом не тільки самим не брати участі в абортах, але й сприяти усвідомленню того, що аборт є і дітовбивством, і шкідливою для організму жінки дією, яка може привести до непоправних наслідків. Церква рішучо протестує проти комерційного використання вбитих через аборт дітей (так званого “абортивного матеріалу”), і тому ми звертаємося до медиків та науковців з проханням не брати участь у пов'язаних з цим заходах, а Верховну Раду України просимо внести до законодавства відповідні зміни. Взагалі ми вважаємо неприйнятними будь-які дії, в тому числі і способи штучного запліднення, наслідком яких є знищення зачатого плоду або його комерційне використання” [16].

Очевидним стає те, що ця проблема виходить далеко за рамки медичного та правового дослідження. З огляду на те, що після розпаду Радянського Союзу церква все більше бере участь у суспільному житті, виникає потреба включення також її позиції щодо цієї проблеми. Оскільки на території України, особливо в Автономній Республіці Крим, компактно проживають не лише християни, а й мусульмани, точку зору останніх також необхідно розглянути.

Охорона життя ембріона правом

На підставі вищевказаного виникає потреба обґрунтування сучасного підходу до вирішення актуальної правової проблеми — реалізації природних прав ембріона на життя і вільне розпорядження ним своїм життям у сучасному українському суспільстві.

Вирішення цієї проблеми потребує дослідження місця та ролі ембріона в конституційному праві. Основні свободи, їх широта, реальність, гарантованість повинні виражати не лише фактичне, але й юридичне становище ембріона в суспільстві. Важливе значення для цього матиме оцінка та кваліфікація його

основних можливостей, як суб'єктивних, тобто особистих, індивідуальних, що належать не лише всім, але й кожному, дають їх володарям широкі і реальні можливості для відповідних дій, домагань, задоволення потреб, користування різноманітними соціальними благами, так і таких, що залежать від інших суб'єктів у відомих межах, встановлених законом.

Аналіз вітчизняної і зарубіжної літератури з досліджуваної проблеми показав, що існує три підходи до визначення моменту початку охорони людського життя в законодавчому порядку: *абсолютистський, ліберальний і градуалістичний (помірний)* [17].

Прибічники так званої абсолютистської позиції розглядають запліднену яйцеклітину або ембріон як людську істоту, яка має безумовну цінність і право на життя. Саме тому забороняється здійснювати які-небудь дії, які перешкоджають або припиняють її (його) розвиток. Якщо ж цьому перешкоджають якісь природні процеси, то слід протистояти їм подібно до того, як протистоять захворюванням, які загрожують життю людини. Таким чином, обов'язком держави є забезпечення розвитку життя на будь-якій стадії і її абсолютний захист [18].

Друга точка зору — ліберальна — ґрунтується на положенні, згідно з яким “на будь-якій стадії розвитку ембріон не може бути визначений як особа” [19, с. 229]. Це означає, що він має незначну цінність або навіть взагалі її позбавлений, тому ембріон не потребує якогось особливого захисту і не наділяється правом на життя. Прибічників ліберальної позиції небагато. Її послідовники вважають, що ембріон не має тієї цінності, яка гідна державного захисту [20].

Прибічники помірної (градуалістичної) позиції вважають, що “запліднена яйцеклітина розвивається в людську істоту поступово й ембріон має значну, але не абсолютну цінність” [18]. У рамках цієї позиції одні автори вважають, що ембріон має право на життя досягши певного рівня розвитку, інші — досягши життєздатності. Проте єдиної думки не існує.

З огляду на сучасні дослідження медицини щодо етапів розвитку людської істоти в утробі матері та неоднотайність суспільства щодо морального статусу ембріона та його захисту в утробі, постає непросте питання: чи можливе взагалі за таких умов вирішення правового статусу зародженого життя?

Принцип римського права

З цього приводу цікавим прикладом є випадок з римського права. У своєму посланні на захист Клуенція (66 р. до н.е.) Цицерон посилається на випадок, який стався з якоюсь жінкою з Мілета. Жінка була засуджена на смерть за те, що після смерті чоловіка обірвала вагітність за хабар від тих, кому ця майбутня дитина заважала отримати спадок померлого. Цицерон наголошує на справедливості такого рішення, оскільки вона вбила *надію батька, носія його ім'я, опору його роду, спадкоємця його майна, майбутнього громадянина держави* [21].

Уже в римському праві виникали прецеденти, які потребували уточнення визначення початку людського життя. З наведеного прикладу видно, що з моменту сповіщення про вагітність жінки римське право виступало на захист набуття їх прав під своїм ім'ям майбутнім спадкоємцем, захищало проти посягань від ближнього на його життя і майно.

Правовий статус ембріона

Досліджуючи конституції та норми інших країн, можна відзначити такі підходи до вирішення правового статусу ембріона на рівні Конституції.

У ст. 6 розділу Загальних прав та свобод людини Конституції Чеської Республіки вказано: “Кожний має право на життя. Людське життя гідно охорони вже до народження” [22]. Стаття 15 Конституції Словацької Республіки повторює це формулювання [23]. Права ембріона на життя і на народження в деякій мірі

охороняються не лише чинним законодавством Німеччини [24], але й Франції, Італії, Португалії.

Прийнятий у Німеччині принцип свідчить: життя людини починається з моменту запліднення. Федеральний Конституційний Суд ФРН розглядає державу як зобов'язану законодавчо закріплювати штучне переривання вагітності ..., за винятком випадків ..., коли вагітність погрожує життю жінки [25, с. 144–145].

У зв'язку з перетворенням Кодексу законів про охорону здоров'я, законодавець Франції в січні 2000 року проголосив, що життя людської істоти повинно охоронятися з моменту перших ознак її прояву [26, с. 57].

У ст. 58 Акта про громадську відповідальність Ірландії сказано “Для уникнення сумнівів цим встановлюється, що закон у частині, що стосується завдання шкоди, поширюється на дитину, яка не народилася, для її захисту так само, як якби ця дитина народилася у разі, якщо ця дитина надалі народилася живою” [27].

На жаль, що стосується захисту ще не перенесених у тіло матері ембріонів, позиція ірландських законодавців принципово інша. Слідуючи рекомендації комісії з допоміжних репродуктивних технологій (березень, 2005) [28], ембріони, створені за допомогою ЕКО, не повинні знаходитися під захистом закону до їх перенесення в тіло людини.

У судах Великобританії також спостерігається тенденція до встановлення відповідальності за спричинення ембріонів шкоди з необережності, суперечки про визнання ембріона підзахисним у суді (*Re F(in utero), D(a minor) v Berkshire County Council*), а також наявні судові розгляди з приводу існування абсолютних інтересів у ембріона (*Re A C*). В Австралії має місце принцип, згідно з яким ембріон має право подати позов про відшкодування шкоди, заподіяної йому з необережності в період його внутріутробного розвитку. Законодавство Каліфорнії встановлює відповідальність за вбивство ембріона [29, с. 125–137].

У 1988 році в штаті Теннесі в рішенні у справі Девісів (*Devis v. Devis*) було встановлено таке: “... людське життя починається з моменту зачаття; тканини ембріона мають такі якості, як індивідуальність, унікальність і можливість розвитку; людський ембріон не є об'єктом права власності”. Крім того, суд встановив, що людський ембріон не є об'єктом права власності. Ембріони не можуть входити в загальний обсяг майна, що належить подружжю, і до них не застосовані загальні правила про розділ майна. Проте суд виніс ухвалу про передачу ембріонів у тимчасове володіння Мері Девіс з метою імплантації [30].

Наводячи приклад з прецедентного права, здається не дивним те, що в цілому суди схиляються проти виступу на захист чи від імені плода (*fetus*) з боку представника держави, немовби плід прирівнювався до неповнолітнього, оскільки право США не визнає плід за особу [31].

Проте слід зазначити, що не лише в країнах далекого зарубіжжя ведуться дискусії про зміну законодавства щодо статусу ембріона, але й в країнах колишнього СРСР. Так, у Росії у вересні 2012 року була висунута ініціатива на розгляд Законодавчого збору Санкт-Петербурга про внесення поправки до Конституції РФ, згідно з якою ембріон наділявся правами людини [32].

Конституційне право фізичної особи

Невід'ємність права на життя слід розглядати як наслідок природності цього права. Ніхто не наділяє людину правом на життя. Людина має це право внаслідок лише того факту, що вона є людиною. Право на життя не належить до абсолютних. У той же час держава бере на себе певні обов'язки щодо захисту життя. Проте проблемними питаннями, які можуть бути пов'язані із застосуванням ст. 27 Конституції України, є самогубство, евтаназія та аборт. У міжнародному праві не міститься положень про заборону або про правомірність абортів. Більш того, держави намагаються уникати будь-якої конкретної відповіді на це питання й існуючих універсальних договорів про права людини [33, с. 88].

Конституція України закріплює право кожного на повагу до його гідності (ст. 28). Гідність людини і громадянина розглядається в літературі як визначення суспільством соціальної цінності та неповторності кожної конкретної людини, значущості і недоторканності кожної особистості, як члена людської спільноти. Конституція України закріплює рівність усіх людей у їх гідності (ст. 21) та зобов'язує кожного не посягати на честь і гідність інших людей (ст. 68). Право кожного на повагу до його гідності належить до особистих невід'ємних прав людини. Гідність особи визначається не лише самооцінкою суб'єкта, а його об'єктивною оцінкою інших людей. Проте незалежно від останньої і в тих випадках, коли особа через хворобливий психічний стан не здатна до соціально усвідомленої поведінки, її гідність охороняється державою (ч. 2 ст. 28 Конституції України) та не знає винятків. Право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України) належить до особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, і тому захищається нормами Цивільного кодексу України (ЦК України) [33, с. 90–95].

Для буття суб'єкта права потрібно народження (ч. 2 ст. 25 ЦК України). Народження тільки тоді визнається дійсним, коли дитина цілком відокремилася від матері, тобто за наявності юридичного факту. Це означає, що українське законодавство не розглядає ненароджену дитину як людину, хоча і може визнавати у випадках, встановлених законом, інтереси “зачатої, але не народженої дитини” (ч. 2 ст. 25 ЦК України). З іншого боку, говориться, що людському ембріону “належить правовий захист до ... народження” (Декларація прав дитини) [1]. Караючи за витравлення плоду, право забезпечує правильний розвиток зародка, різними кримінальними і поліцейськими заходами охороняє його майнові і спадкові права (ст. 134 Кримінального кодексу України (КК України)).

Отже, будучи за своїм характером природним, право на життя, свободу та особисту недоторканність разом з тим не є абсолютним.

Правоздатність фізичної особи

Цивільна правоздатність фізичної особи визначається юридичним фактом народження. Народження живої дитини визначається медичними показниками за певними ознаками (вага, здатність самостійно дихати тощо) [34]. Тим не менш, ст. 26 ЦК України не вимагає, щоб дитина була життєздатною. **Якщо вона прожила хоча б деякий час, то вона визнається суб'єктом права.** Це має значення для спадкових відношень, оскільки вона може спадкувати майно та після неї можливе спадкування за законом (ст.ст. 1222, 1268, 1258 та ін. ЦК України) [35, с. 37–38].

Критерії реєстрації новонароджених рекомендовані Всесвітньою організацією охорони здоров'я. Відповідно до них реєструвалися немовлята, які з'явилися на світ після 22-го тижня вагітності з масою тіла більше 500 г. До цього моменту в нашій країні дитина із занадто низькою масою тіла не вважалася плодом і не потрапляла в статистику смертності, якщо вона прожила менше 7 діб.

З 2007 року Україна перейшла на класифікацію ВООЗ, унаслідок чого показник дитячої смертності негайно (з того самого року) “підстрибнув” майже на 13 %, а мертвонароджуваність збільшилася на 23,6 %. Проте наступного року система охорони здоров'я та її статистика адаптувалися до змін. Уже з 2008 року дитяча смертність відновила тенденцію до зниження, тоді як рівень мертвонароджуваності протягом останніх чотирьох років практично не змінився. Особливо рельєфно перелом 2008 року помітний на прикладі обліку ранньої неонатальної смертності та мертвонароджуваності [36, с. 85–86].

Цей феномен засвідчує ймовірність штучного зниження показника дитячої смертності шляхом “переведення” померлих у ранньому неонатальному періоді немовлят у мертвонароджені, для чого достатньо вказати вагу плоду менше 500 г. Проте зафіксовані рекорди виживання дітей, народжених на 22 тижні вагітності, з вагою 284 г [37].

Як відзначають фахівці Міністерства охорони здоров'я України, за даними галузевої статистики, у 2004 році частка народжених живими і мертвими з масою тіла 500–1499 г у загальній кількості народжених становила 0,57 %, а у 2008 році — 0,71 % [38]. На хибі у реєстрації живо- та мертвонародження залежно від маси тіла було вказано також у більш ранній роботі Н. Левчук [39, с. 63–65]. В Україні в 2010 році малюки з низькою вагою тіла у структурі народжених живими і мертвими становили менше одного відсотка (500–999 г — 0,34 %; 500–1499 — 0,59 %), тоді як, за даними ВООЗ обидві вагові категорії мали б бути представлені частками у межах 1–1,5 %. Наявна невідповідність може бути спричинена як недотриманням вимог до зважування, так і свідомим заниженням ваги у новонароджених, які не вижили, *post factum*. Фахівці МОЗ вказують також на “зависокий” рівень виживання новонароджених з масою тіла 500–999 г впродовж перших 168 годин життя, який становив у 2010 році 56,27 % (2009 р. — 55,19 %, 2007 р. — 50,27 %), адже, за даними ВООЗ, в економічно розвинених країнах зазначений показник дорівнював лише 30 % [36, с. 87].

Суб'єкт права — фізична особа

Здатність мати право називається правоздатністю (ст. 25 ЦК України). Суб'єктом права називається всякий, хто здатний мати права. У більшості юридичних енциклопедій розділ про суб'єкт права розпочинається з положення, що суб'єктом прав є людина, фізична особа (ст. 24 ЦК України). Положення, що люди є суб'єктами прав, само собою очевидне і не потребує роз'яснення. Але поряд з цим більшість юристів вважає, що суб'єктами права можуть бути тільки живі, дійсні люди. У наш час це положення є предметом суперечки, що має первинне значення. Твердження, що суб'єктом права може бути тільки жива людина, тісно пов'язане з вузькореалістичним розумінням права (ст. 25 ЦК України — ім'я фізичної особи).

Пануюче переконання зводить зміст права в суб'єктивному сенсі до інтересу. Володарем же інтересу може бути, зрозуміло, тільки жива істота, що відчуває. Якщо “теорія інтересів” правильна, тоді виходить, що інтереси індивіда разом з ним народжуються і разом з ним помирають. У покійників не може бути інтересу, і, отже, якщо право — те ж, що й інтерес, то суб'єктами права можуть бути тільки особи, фізично існуючі.

Таке твердження є досить суперечним. Важко, насправді, говорити про інтереси ембріону в першій період його утробного життя. Можна лише дійти висновку з норм законодавства, що ембріон людини є принаймні позитивною можливістю фізичного існування певної фізичної особи.

Тоді, з огляду на теорію інтересів, можна стверджувати, що право захищає майбутні інтереси ембріона, інтереси, які він матиме, коли розвинеться в людську подобу. Але говорити так — означає визнавати, що для існування права немає необхідності в наявності дійсного інтересу; досить можливого, передбачуваного інтересу (з огляду на ч. 2 ст. 25 ЦК України). Теорія інтересу виходить з припущення, що зміст права складає інтерес, дійсно існуючий. Тому стверджувати, що право може зводитися до можливого, ще не існуючого інтересу насправді означає підкопувати самі основи цієї теорії [40].

Проте право знає випадки, коли сама можливість фізичного існування особи припинилася, а особа все-таки визнається суб'єктом права. Це — випадки так званої безвісної відсутності (ст. 43 ЦК України). Якби суб'єктами права були тільки живі люди, то усі права особи припинялися б з її смертю (з огляду на ст. 46 ЦК України). Якщо визнати, що суб'єктами прав можуть бути тільки живі люди, що “можуть мати інтереси”, то повинно втратити законну силу не лише право заповіту, але взагалі усе спадкове право.

Поняття про особу в юридичному сенсі не співпадає з поняттям про людину, як про істоту біологічну [35, с. 36]. Отже, *суб'єкт права і жива, біологічно існуюча особа не співпадають між собою*. Тому сам термін “фізична особа”, існуючий у

сучасній юриспруденції, може вживатися тільки з тією неминучою обмовкою, що він не цілком точно виражає поняття, що означає: під фізичною особою потрібно розуміти індивідуальну, одиничну особу в протилежність особам колективним, які називаються особами юридичними [40].

З точки зору теорії інтересів, вказані явища нез'ясовні: інтереси можуть мати тільки живі, дійсно існуючі люди; між тим виявляється, що суб'єктами права можуть бути люди, не лише дійсно існуючі, але і передбачувані, такі, що мають народитися і що припинили своє фізичне існування, отже, ті що не можуть мати інтересів.

Можливо, виникнуть твердження, що такі особи не можуть бути і вільними, що свобода також є притаманністю реальної, живої особи. Як відомо, свобода надається особі нормами об'єктивного права, таким чином, визначається його правомочність. Для того, щоб надавати свободу, визнавати її за ким-небудь, не потрібно неодмінно реальне існування тієї особи, за якою визнається свобода: для цього досить передбачуваного, можливого існування такої особи. Досить припущення, що певна особа (ембріон) має народитися, щоб заздалегідь визнати її (його) вільною проти посягань ближнього на її (його) життя і майно [40].

З огляду на вищесказане, постає питання, чи можливо визнати суб'єктом права ембріон людини, оскільки для права не принципова наявність життєздатності.

Можлива критика на сказане вище. Так, наприклад, представник ліберального напрямку М. Тулі (M. Tooley) відмічає: "Організм має право на життя тільки у разі, якщо він усвідомлює себе суб'єктом, що розвивається, має життєвий досвід та інші розумові здібності" [20, с. 302].

Отже, постає питання про усвідомлення ембріоном того, що відбувається з ним в утробі матері, з огляду на досягнення медицини, особливо дослідження Б. Натансона та С. Кемпбелла.

Сучасний стан законодавства

Для визначення правового статусу ембріона недостатньо доказів сучасної медицини про здатність розуміти, відчувати та реагувати зародженого людського життя в утробі, оскільки цей факт, за сучасним станом медицини, технічно не є можливим провести з самого моменту запліднення. Висновки спеціалістів у галузі клітинної генетики, таких як, наприклад, професора Паризького університету Ієроніма Лежена, який пише: "Як всі вчені, що безпристрасно спостерігають біологічні явища, я вважаю, що людська істота починає своє життя з моменту запліднення. А це значить, що навмисне знищення зародка будь-якого віку рівнозначне вбивству" [8, с. 26] — є суб'єктивними.

Виходить єдиним, що можливо на сьогодні довести, є те, що "біологічне життя сходить своїм початком до ембріонального стану людського організму ..., соціальне життя людини починається з моменту його народження" [41, с. 73].

Сучасний стан розвитку медицини дозволяє вже на 22 тижні вагітності виходити дитину з вагою 500 г та з великою часткою вірогідності гарантувати її життєздатність. Юридичний факт народження такої дитини визнає її правоздатність та правовий статус у соціумі.

Проте виникають певні протиріччя у визнанні правового статусу дитини в утробі матері до 22 тижня, через дозвіл штучного переривання вагітності до 12 тижня та до 22 тижня (ч. 6 ст. 281 ЦК України) і використання програм допоміжних репродуктивних технологій згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством по заплідненню.

Право жінок вільно та відповідально вирішувати питання щодо кількості дітей та проміжків часу між їх народженнями, мати доступ до інформації, освіти, а також засобів, які дозволяють їм здійснювати це право, закріплене в Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (ч. 1 ст. 16, ратифікована

Україною в 1981 р.) [42] та Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод [43].

По-перше, через суб'єктивне право жінка може розпоряджатися своїм тілом. Проте ембріон не є її особистим органом. Визнати правовий статус дитини до 22 тижня не є можливим через відсутність спроможності забезпечити її життєздатність за межами утроби матері. Виникає конфлікт визнання межі суб'єктивного права матері та дитини як персоніфікованої особистості перш за все через те, що сучасне УЗД дає змогу визначити стать майбутньої дитини¹, закладеної при заплідненні; по-друге, через відсутність правової категорії та правового статусу заплідненої клітини людини, коли генетичний матеріал обох батьків з'єднався та створив унікальну та неповторну в своєму роді клітину.

Якщо увесь біологічний процес появи дитини з моменту запліднення до народження не є можливим поставити під абсолютний правовий захист та закріпити за ним правовий статус фізичної особи, то постає питання: ким є зароджений людський індивід — ембріон?

Через те, що не є можливим надання ембріону повноцінного статусу фізичної особи, ця категорія, як наслідок, підпадає під розділ речового права. У такому разі категорію “ембріон” можна віднести до “особливого об'єкта цивільних прав”. Однак таке визначення можна помилково інтерпретувати в рамках ст. 180 ЦК України та ст. 299 КК України — “тварини, що належать до хребетних”. Сучасний стан права дозволяє володіти, користуватися і розпоряджатися своїм генетичним матеріалом правоздатним та дієздатним фізичним особам [44; 45; 46; 47; 48], що за фактом робить абсолютно легальними аборт та застосування допоміжних репродуктивних технологій.

Допоміжні репродуктивні технології містять у собі широкий спектр методик: штучну інсемінацію спермою чоловіка або донора; процедуру запліднення *in vitro*; перенос гамет, зигот та ембріонів у маткові труби; мікроманіпуляції на гаметах для лікування чоловічої безплідності (інтрацитоплазматична ін'єкція спермія, часткове розсічення зони блискучої оболонки; введення спермія під блискучу оболонку яйцеклітини; допоміжний гетчинг, біопсія бластомерів та полярних тіл, перенос ядер соматичних клітин); допоміжні методи репродукції за допомогою донорських яйцеклітин та ембріонів; сурогатне материнство; кріоконсервування спермій, ооцитів та ембріонів [49, с. 117].

Висновок

На сьогодні в Україні не існує єдиного законодавчого акта, який би стратегічно та комплексно висвітлював державну охорону репродуктивного здоров'я, закріплював репродуктивні права людини та забезпечував гарантії їх здійснення. Правове регулювання можливостей, які закріплюють за людиною здатність до репродукції та забезпечують здійснення цих прав, є недостатнім та несистематизованим. У зв'язку з цим, постає негайна проблема вирішення цих питань та визначення основних понять, серед яких важливе місце посідає категорія “ембріон” в цивільному праві України.

¹ Сучасні методи:

- 1) за допомогою УЗД з більшою часткою ймовірності стать майбутньої дитини визначається на терміні більше 14–15 тижнів, з умовою того, що процедура буде проводитись досвідченим лікарем на апаратурі високої якості, а сам же малюк прийме зручне положення для “огляду”. Найчастіше стать дитини жінки дізнаються на другому плановому УЗД — 20–22 тижні. За допомогою 3D УЗД визначення статі можливе на 10 тижні;
- 2) біопсія хоріона, яка дає можливість з 100 % вірогідністю визначити стать дитини вже на 7 тижні вагітності;
- 3) амніоцентез, який найчастіше застосовують на більш пізніх строках — від 12 до 16 тижнів;
- 4) кордоцентез, який майже не відрізнити від амніоцентезу, однак для аналізу беруть не навколоплідну рідину, а кров з пуповини.

Оскільки Україна не висловила свою позицію щодо тлумачення змісту Декларації прав дитини та Конвенції про права дитини, питання правового статусу заплідненої клітини як зародженого життя, ембріона та плоду є вкрай актуальним для подальшого розвитку законодавства.

Дослідження автором цієї проблематики показало, що немає єдиного підходу у визначенні поняття “дитина” через різницю позицій Генеральної Асамблеї ООН та держав-учасниць щодо тлумачення Конвенції про права дитини та Декларації прав дитини. Єдиної думки з приводу визначення початку людського життя не спостерігається також серед вчених. Не простежується спільності позицій богословів різних конфесій щодо цього питання. Як наслідок, суспільство не може визначитись з моральним аспектом свого ставлення до ембріона людини.

Через потужний технічний прогрес та опанування нових медичних технологій у сфері репродукції виникає потреба нового теоретичного осмислення та обґрунтування основних категорій права. Невід’ємність права на життя та потребу на належний правовий захист “як до, так і після народження” порушує питання визначення моменту початку охорони людського життя в законодавчому порядку.

Міжнародний огляд судових справ свідчить про неможливість виступу на захист чи від імені ембріона з боку представника держави, немовби він дорівнювався до неповнолітнього, оскільки ембріон не визнається за особу. Правоздатність суб’єкта визначається фактом народження.

Ембріон людини є позитивною можливістю фізичного існування певної фізичної особи. Таким чином, категорію “ембріон” можна визначити як “особливий об’єкт правового регулювання”.

Щоб таке визначення помилково не інтерпретувалося та не належало в подальшому до змісту ст. 180 ЦК України та ст. 299 КК України, необхідно виокремити репродуктивне право в окрему галузь.

Список використаних джерел

1. Декларація прав дитини. Резолюція 1386 Генеральної Асамблеї ООН від 20.11.1959 р. [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_384.
2. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р., затв. резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21.12.1995 р. [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
3. Про ратифікацію Конвенції про права дитини : постанова Верховної Ради Української РСР від 27.02.1991 р. № 789–XII [Текст] // ВВР УРСР. — 1991. — № 13. — Ст. 145.
4. Fasouliotis, S. J. Maternal-fetal conflict [Text] / S. J. Fasouliotis, J. G. Schenker // European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology. — 2000. — № 89. — S. 101–107.
5. Oduncu, F. S. Cancer in pregnancy: maternal-fetal conflict [Text] / F. S. Oduncu, R. Kimmig, H. Hepp, B. Emmerich // Journal of Cancer Research and Clinical Oncology. — 2003. — № 129. — S. 133–146.
6. Stables, D. Physiology in childbearing with anatomy and related biosciences [Text] / D. Stables. — University of Michigan, Bailliere-Tindall, 1999. — 693 s.
7. Isaacs, D. Moral status of the fetus: fetal rights or maternal autonomy? [Text] / D. Isaacs // Journal Paediatric Child Health. — 2003. — № 39. — S. 58–59.
8. Campbell, S. Is it time to rethink the abortion law? / S. Campbell // Telegraph. — 01.05.2008 — [Electronic Resource] Telegraph. — URL : <http://www.telegraph.co.uk/news/features/3636464/Professor-Stuart-Campbell-Is-it-time-to-rethink-the-abortion-law.html>.
9. Жарова, М. Этические проблемы начала жизни человека [Текст] / М. Жарова // Научно-культурологический журнал. Раздел: Естествознание. — 01.07.2010. — № 9 (207) [Электронный ресурс] Научно-культурологический журнал. — URL : <http://www.relga.ru/Enviro/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=2652&level1=main&level2=articles>.
10. Брек, И. Священный дар жизни [Текст] / И. Брек // Православное христианство и биоэтика : пер. с англ. — М. : Паломник, 2004. — 398 с.

11. *Шейх Абд аль-Маджид аз-Зиндани*. Стадии развития человеческого эмбриона (в свете положений Корана и Сунны) / Шейх Абд аль-Маджид аз-Зиндани, Шейх Мустафа Ахмад, Доктор Кейт Мур [Электронный ресурс] — URL : <http://islamkg.fo.ru/home>.
12. Коран об эмбриональном развитии человека. — Христианство или Ислам. Электронный портал. OneIslam.ru, 2010–2012 [26.08.2011] [Электронный ресурс] Христианство или Ислам. — URL : <http://oneislam.ru/?p=4212>.
13. Быть или не быть эмбриону? [Текст] // Ас Салам. Мусульманская духовно-просветительская газета. — 2009. — июнь. — № 11 (336). — С. 5.
14. В Башкирии издана фетва об абортах. [18.08.2006, 11:23] [Электронный ресурс] Интерфакс–Религия. — URL : <http://www.interfax-religion.ru/?act=news&div=13320>.
15. Russian Orthodox, Polish Catholic leader sign appeal for reconciliation [17.08.2012] [Electronic Resource] Catholic News Service. — URL : <http://www.catholicnews.com/data/stories/cns/1203472.htm>.
16. Звернення Української Православної Церкви Київського Патріархату до українського народу на захист життя дитини і щодо гріха вбивства ненароджених дітей [Електронний ресурс] Релігійно-інформаційна служба України. — URL : http://theology.in.ua/article_print.php?id=34667&name=uockp_doc&lang=ua&.
17. *Перевозчикова, Е. В.* Конституционное право на жизнь и правовой статус эмбриона человека / Е. В. Перевозчикова, Е. А. Панкратова // Медицинское право. — 2006. — № 2 [Электронный ресурс] Медицинский портал. — URL : <http://rudocor.net/medicine/bz-sw/med-rmdav.htm>.
18. Report by Working Party on the Protection of the Human Embryo and Fetus // Steering committee on bioethics of Council of Europe. — Strasbourg, 19 June 2003 [Electronic resource] Council of Europe. — URL : <http://www.coe.int/Bioethics>.
19. Abortion: Medical progress and social implications [Text] // Ciba Foundation Symposium 115. — London, Pitman Publishing, 1995. — 284 s.
20. *Tooley, M.* Abortion and infanticide [Text] // Moral problem in medicine. — New York : Prentice-Hall, Englewood Cliffs, 1976. — 552 s.
21. *Цицерон, М. Л.* Речь в защиту Авла Клуенция Габита. Речь [Текст] / Марк Люций Цицерон ; [в 2-х т.]. — М. : Изд-во Академии наук СССР, 1962. — Т. 1. — 452 с.
22. Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992, ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., 300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb., 319/2009 Sb. A 71/2012 Sb [Elektronický Zdroj] Parlament České republiky. — URL : <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>.
23. Constitution of the Slovak Republic passed by the Slovak National Council on 1 September and signed on 3 September 1991 [Electronic resource] Constitution Society. — URL : <http://www.constitution.org/cons/slovakia.txt>.
24. Gesetz zum Schutz von Embryonen Gesetz zum Schutz von Embryonen : Embryonenschutzgesetz vom 13. Dezember 1990 (BGBl. I S. 2746), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 21. November 2011 (BGBl. I S. 2228) geändert worden ist [Elektronische Ressource] Das Bundesministerium der Justiz. — URL : <http://www.gesetze-im-internet.de/eschg/index.html>.
25. *Wolf, N.* Entscheidungen über Leben und Tod - Vergleich der Entscheidungsfaktoren für die Positionierung gesellschaftlicher Akteure zu den Themen Sterbehilfe, Schwangerschaftsabbruch und Stammzellforschung von Nadja Wolf. — München : Grin Verlag, 2008. — 356 s.
26. *Сэнт-Роз, Ж.* Право и жизнь [Текст] / Ж. Сэнт-Роз // Вестник Московского университета. Сер. 11. Право. — 2003. — № 6. — С. 56–69.
27. Act 58. Wrongs to unborn child // Civil Liability Act, 1961 [Electronic Resource] Irish Statute Book. — URL : <http://www.irishstatutebook.ie/1961/en/act/pub/0041/index.html>.
28. Report of the Commission on Assisted Human Reproduction, 2005 [Electronic Resource] Irish Health Repository. — URL : <http://www.lenus.ie/hse/bitstream/10147/46684/1/1740.pdf>.
29. *Mason, J.* Law and Medical Ethics [Text] / J. Mason, A. McCall Smith. — London : Butterworths, 1999. — 587 s.
30. Case — Davis v. Davis, 842 S.W.2d 588, 597 (Tenn. 1992) [Electronic Resource] Medical and Public Health Law Site. — URL : http://biotech.law.lsu.edu/cases/cloning/davis_v_davis.htm.
31. The Prenatal problem // The Daily Best. Health. — 2010. — 18 January [Electronic resource] Newsweek. — URL : <http://www.thedailybeast.com/newsweek/2010/01/18/the-prenatal-problem.html>.

32. Эмбрион прав не получит [26.12.2012] [Электронный ресурс] Интерфакс. — URL : <http://www.interfax.ru/russia/txt/267721>.
33. *Телішко, В. Е.* Науково-практичний коментар Конституції України [станом на 01.12.2010 р.] [Текст] / В. Е. Телішко ; за ред. В. Л. Мусіяки. — К. : Центр учбової літератури, 2011. — 358 с.
34. Інструкція з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості, затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2006 р. № 179 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0427-06>.
35. Комментарий к Гражданскому кодексу Украины [Текст] / под ред. разработчиков проекта ГК А. Довгерта, Н. Кузнецовой, А. Подопригоры и др. — Х. : Одиссей, 2005. — Т. 2. — 1040 с.
36. *Палій, О. М.* Резерви зниження смертності немовлят в Україні / О. М. Палій, Н. О. Рингач // Демографія та соціальна економіка / Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України. — 2011. — № 2 (16). — С. 84–94 [Електронний ресурс] Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. — URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtse/2011_2/p_084-94.pdf.
37. *Волконская, К.* Недоношенные дети: рекорды выживания / К. Волконская [Электронный ресурс] Медицинский портал “МЕД-инфо”. — URL : <http://med-info.ru/content/view/1290>.
38. Щорічна доповідь про результати діяльності системи охорони здоров'я України (2008 рік) [Текст]. — К. : МОЗ України, 2009. — 384 с.
39. *Левчук, Н.* Смертність немовлят в Україні: ілюзії та реальність [Текст] / Н. Левчук // Демографічні дослідження : зб. наук. пр. — Вип. 24. — К. : НАН України, Ін-т економіки, 2002. — С. 63–65.
40. *Трубецкой, Е. Н.* Лекции по энциклопедии права / Е. Н. Трубецкой. — М. : Типография Императорского Московского университета, 1909 [Электронный ресурс] Все о праве. — URL : <http://www.allpravo.ru/library/doc108p/instrum4439/item4473.html>.
41. *Селихова, О. Г.* Конституционно-правовые проблемы осуществления права индивидов на свободу и личную неприкосновенность [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Селихова Ольга Геннадьевна. — Екатеринбург, 2002. — 205 л.
42. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 р. [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_207.
43. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. : ратифікована Законом від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
44. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-ІІІ [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
45. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 р. № 787, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 02.10.2013 р. за № 1697/24229 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13>.
46. Про затвердження порядку направлення жінок для проведення першого курсу лікування безпліддя методами допоміжних репродуктивних технологій за абсолютними показниками за бюджетні кошти : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29.11.2004 р. № 579, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 15.02.2005 р. за № 224/10504 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0224-05>.
47. Про затвердження статистичної документації з питань допоміжних репродуктивних технологій : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 10.12.2001 р. № 489, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 25.12.2001 р. за № 1068/6259 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1068-01>.

48. Коментар медичного законодавства України. Станом на 01.03.2011 [Текст] / Лавриненко О. О., Рогова О. Г., Панасюк С. А. та ін. — К. : Професіонал, 2011. — 360 с.

Надійшла до редакції 12.11.2013

Левандовски Е. Н. К вопросу правового статуса эмбриона человека

Украинское законодательство, регулирующее сферу репродуктивных прав физического лица, на сегодняшний день находится еще в стадии своего формирования. Именно это обстоятельство придает особое значение изучению правового опыта зарубежных стран и возможность заимствования как отдельных правовых идей, так и положений. Решения этих задач не представляется возможным без детального изучения основополагающих международных документов. Принимая во внимание зарубежный опыт в области репродуктивного права, можно утверждать, что законодательство Украины на данном этапе сталкивается с тем же комплексом проблем, с которыми ранее пришлось столкнуться в этой области и зарубежным странам, а потому требует систематизации правовых норм и целенаправленной политики государства в этой сфере. Поэтому определение категории “эмбрион” с теоретического аспекта в качестве базы для правового регулирования репродуктивных прав физического лица является крайне необходимым для дальнейшего правового регулирования возможностей, которые закрепляют за человеком способность к репродукции и обеспечивают осуществление этих прав.

Ключевые слова: эмбрион, ребенок, правовой статус эмбриона, правоспособность, особый объект правового регулирования, репродуктивные права человека, конституционное право, гражданское право.

Lewandowski, C. M. To the Question of Legal Status of Human Embryo

Ukrainian legislation in the sphere of the reproductive rights of physical person has just been being formed. Exactly this circumstance is of big importance to study legal experience of foreign countries and possibility of borrowing of both separate legal ideas and positions. The decisions of these tasks are not possible without the detailed study of fundamental international documents. Having regard to foreign experience in sphere of reproductive rights it is possible to assert that the legislation of Ukraine on this stage encounter the same complex of problems in this area which encounter the developed countries, and that is why, in this sphere is in want of systematization of legal norms and purposeful politics of the state. Therefore definition of the category “embryo” from theoretical aspect, as a base for the legal regulation of reproductive rights of physical person, is extremely necessary for the further legal regulation of possibilities, which confirm the capacity for reproduction and provide realization of these rights of a person.

Keywords: embryo, child, legal status of embryo, legal capacity, special object of the legal regulation, reproductive human rights, constitutional right, civil law.

